

RISTO UIMONEN

TIIRO

Viinanen

Henkilökuva

MINERVA

IIRO Viinanen

RISTO UIMONEN

IIRO
Viinanen
Henkilökuva

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

© Risto Uimonen ja Minerva Kustannus, 2022
Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
www.minervakustannus.fi

Kirjoittaja on saanut tukea Kauko Sorjosen säätiöltä.

Kuvaliitteen kuvat Lehtikuva, Osmo Hynninen
ja Iiro Viinasen kotialbumi
Ulkoasu Leena Kilpi

ISBN 978-952-312-090-7
Painettu EU:ssa

*Lastenlapsilleni Elsalle (3 v.) ja Venlalle (9 kk),
joiden tulevaisuuden turvaamiseksi Iiro Viinanen
ja hänen kaltaisensa muut päättäjät
ovat kantaneet raskasta vastuuta*

Sisällys

Lukijalle 9

EVÄITÄ ELÄMÄÄN

KOTOA JA YRITYKSESTÄ 15

Savosta mutkien kautta Riihimäelle 16

Isällinen ote yritysjohtajana 25

Kokoomuksen uusi nouseva kyky 32

POLITIIKAN OPPIVUODET 43

Turhautunut eduskunnan takapenkkiläinen 44

Suoraviivainen kunnallispoliitikko 52

Nimi Viinanen jää mieleen 58

LAMAHALLITUKSEN

VALTIOVARAINMINISTERI 73

Ilkka Suomisen valinta 74

Tulta päin autuaan tietämättöminä 84

Yhteen hitsattu kaksikko 94

Miten Iirosta tuli Iiro 102

Valtiovarainministeri syö sanansa 115

Sailaksen paperi, juustohöylä ja itkeviä ministereitä 131

Pankinjohtajat hattu kourassa 142

Suomen talous veitsenterällä 155

Horneteja ostamassa ja Suomea myymässä 164

Aho ja Viinanen vaihtoon 170

Pieniä ilonaiheita ankeuden keskellä 190

KOP paljastui mahoksi 198

Tuntuu historian kirjoitukselta	207
Potkut Seppo Lindblomille	221
Talouspolitiikan takuumieheksi Lipposen hallitukseen	228
Haukuttua Viinasta tulee ikävä	242

POHJOLAN AIKA 251

Herrahissi vie huipulle	252
Uusi pääjohtaja panee tuulemaan	259
Vaikeudet kasaantuvat Viinasen tielle	265
Verinen valtataistelu käynnistyy	273
Pohjolan mahti murentuu	282
Pelimiehet ottavat ohjat käsiinsä	288
Kahden johtajan koruton lähtö	299
Mitään ei jäänyt hampaankoloon	303

VAHVAA ELÄMÄÄ ELÄKELÄISENÄ 307

Uusi kumppani koko loppuelämäksi	308
Keula kohti Lappia ja Hirvensalmea	315
Ystäviä, kavereita ja tuttavvia	319
Taustavaikuttaja Kokoomuksessa ja muualla	325
Toinen kerta toden sanoi	329
Arvomaailman mullistus	333
Puheet on nyt pidetty	340
Lahtelainen isoisa	345

Kiitokset 349

Henkilöhakemisto 351

LUKIJALLE

Presidentti Mauno Koivisto nimitti perjantaina 26.4.1991 Suomeen Esko Ahon porvarihallituksen. Hallituspohja herätti huomiota ja levottomuuttakin, olihan kyseessä vuoden 1966 jälkeen ensimmäinen enemmistöhallitus, josta puuttui vasemmisto tykkänään.

Nuoren Ahon pääministeriys ja Keskustan nousu oppositios- ta hallituksen pääpuolueeksi oli jymy-yllätys. Veret seisauttanut voitto toi Keskustalle maaliskuun 1991 eduskuntavaaleissa peräti 15 uutta kansanedustajaa ja 24,8 prosentin ääniosuuden. Agraari- taustaisen puolueen edellisestä eduskuntavaalien ykköstilasta oli ehtinyt vierähtää neljännesvuosisata. Sosiaalidemokraatit vetäy- tyivät vapaaehtoisesti oppositioon Pertti Paasion johdolla.

Hallituksen toisena pääpuolueena jatkoi Kansallinen Kokoo- mus, joka oli murtanut vuoden 1987 eduskuntavaaleissa ”ikuisen” oppositiopuolueen aseman ja mennyt heittäen hallitukseen presi- dentti Mauno Koiviston manuaalisen ohjauksen, SDP:n puheen- johtajan Kalevi Sorsan vetoavun ja hyvän vaalituloksensa turvin.

Kokoomuksen tärkeimmät ministerivalinnat Ahon hallituk- sessa löivät politiikan ammattilaiset ja tarkkailijat ällikällä. Pu- heenjohtaja Ilkka Suominen ei lähtenyt itsenäisen Suomen 65. hallituksen valtiovarainministeriksi. Hän luovutti suosiolla val- tioneuvoston toiseksi tärkeimmän salkun riihimäkeläiselle kan- sanedustajalle Iiro Tahvo Juhani Viinaselle.

Kenelle ihmeen Viinaselle, kyseltiin hämmentyneinä. Mikä oli miehiään tämä 46-vuotias diplomi-insinööri ja entinen yrittäjä, jonka harteille uskottiin vastuu Suomen talouspolitiikasta juuri silloin, kun hallituksen avainpaikoilla olisi tarvittu kokemusta, näkemystä ja mahdollisimman leveitä hartioita. Viinanen kuului Ahon tavoin hallituksen ensikertalaisiin.

Suomi aloitti vuoden 1991 alkupuoliskolla nopean syöksyn kohti rauhanajan historiansa syvintä lamaa, vaikka tilanteen karmeutta ei tajuttu yleisesti vielä huhtikuussa 1991. Hallitusneuvottelijat sen sijaan tiesivät valtiovarainministeriön virkamiesten antaman informaation perusteella, missä menttiin. Luvassa oli vain verta, hikeä ja kyyneleitä, kuten Aho ja Viinanen julistivat Britannian entistä pääministeriä Winston Churchillii mukaillen. Vastuu Suomen talouden tervehdyttämisestä ja budjetin jättileikkausten läpiviennistä uskottiin Viinasen harteille.

Viinasen päätä ei paleltanut. Hän näytti ottavan silmää räpäyttämättä vastaan raskaan salkkunsä. Politiikkaa tarkoin seuranneet tunnistivat Viinasen samaksi Kokoomuksen eduskuntaryhmän johtajaksi, joka oli vaatinut eduskuntavaalien alla lisää rahaa valtiovarainministeri Matti Louekosken budjettiin. Vaatimus osoitti täydellistä tilannetajun puutetta, ilkkuiivat kommentaattorit. Louekoski kiristeli hampaitaan, mutta hänen oli taivuttava, koska Viinasen lisäksi liikkeellä olivat myös muut hallituspuolueiden ryhmäjohtajat. Vain RKP:n Jörn Donner protestoi voimakkaasti.

Louekosken budjetti siirtyi poliittisena perintönä uudelle valtiovarainministerille, joten Viinanen sai murheekseen omat syntinsä. Vajaata vuotta myöhemmin Viinasen nimi oli kaikkien aikuisikäisten suomalaisten huulilla. Viinasen suorasukaiset kommentit talouden tilasta, tiukka budjettilinja ja menoleikkaukset tekivät tehtävänsä. Hänestä tuli Suomen politiikan haukkumanimi numero yksi.

Mutta kaikki eivät liittyneet mollausskuoroon. *Suomen Lehdistö* nimesi helmikuussa 1992 Viinasen vuoden 1991 mielipidevaikuttajaksi ja palkitsi hänet vuotta myöhemmin uudelleen. Tunnustus tuli Viinasen kannalta kuin taivaan lahjana, sillä valinta ei perustunut mihinkään katugallupiin tai mielipidemittaukseen, vaan sanomalehtien päätoimittajien keskuudessaan järjestämään äänestykseen. He näkivät, että uusi valtiovarainministeri ajoi halki, poikki ja pinoon -asenteestaan huolimatta oikeita asioita ja julisti karvasta totuutta perustellusta syystä: avatakseen suomalaisten silmät.

Arvostettu rahoitusalan aikakauslehti *Euromoney* valitsi syyskuussa 1994 Viinasen vuoden valtiovarainministeriksi. Tunnustus oli huomattava, olihan toinen palkittu samassa lehdessä Alan Greenspan, Yhdysvaltain keskuspankin maineikas pääjohtaja. Tällaiset ulkopuoliset arvostuksen osoitukset yhdessä porvarihallituksen talouspolitiikan rahamarkkinoilla herättäneen luottamuksen lisäksi muuttivat pikkuhiljaa käsityksiä Viinasesta.

Kun Paavo Lipponen muodosti huhtikuussa 1995 maanvyörymävoittoonsa jälkeen ensimmäisen hallituksensa, hän halusi talouspolitiikkansa takuumieheksi Viinasen, jotta rahamarkkinat pysyisivät rauhallisina. Valinta löi ällikällä vasemmiston, mutta sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliittolaisten oli tyydyttävä Lipposen ratkaisuun.

Viinanen ennakoï Iltalehden haastattelussa 18.6.1994 jättävän-sä politiikan viiden vuoden kuluttua. Suuri vakuutusyhtiö Pohjola kutsui häntä kuitenkin jo talvella 1996. Viinasesta tuli yksi maan vaikutusvaltaisimmista yritysjohtajista. Pohjolan pesti ei kuitenkaan päättynyt yhtä komeasti kuin aika politiikassa. Viinaselle tuli Pohjolasta ajolähtö.

Viinanen sai Pohjolan rytinöissä loppuelämänsä mittaiseksi kumppanikseen parantumattoman sairauden. Se vei hänet eläkkeelle ennen aikaisesti. Hän ei kuitenkaan jäänyt surkuttelemaan osaansa, vaan aloitti sinnikkään kamppailun sairauden kulun hidastamiseksi. Viinanen on taistellut Parkinsonin tautia vastaan yhtä pontevasti kuin ministerinä valtiontalouden tervehdyttämiseksi.

Viinanen oli valtiovarainministerinä Suomen julkisimpia henkilöitä. Hän esiintyi lähes joka päivä televisiossa ja radiossa. Viinasesta on kirjoitettu tuhansia lehtijuttuja, ja häntä on haastateltu mediassa tämän tästä. Viinasen toimintaa on kuvattu ja arvioitu monissa kirjoissa, joiden syntyyn hän on itsekin myötävaikuttanut. Hänen oma elämäntarinansa ja se, miten hän on kokenut elämänsä tärkeimpien tapahtumien kulun, on kuitenkin jäänyt kertomatta.

Viinanen pyysi minut henkilökuvansa tekijäksi sen jälkeen, kun Minerva Kustannus Oy:n toimitusjohtaja Juhani Korolainen oli

tiedustellut hänen kiinnostustaan tällaiseen kirjaan. Otin tehtävän vastaan mielelläni, olinhan juuri silloin viimeistelemässä lokakuussa 2009 julkaistun *Median mahdin* käsikirjoitusta. Olin seurannut valtiovarainministeri Viinasen työtä tiiviisti ja kommentoinut sitä Helsingin Sanomissa pääkirjoitustoimittajana ja kolumnistina. Mahdollisuus tehdä kirja Viinasesta tuntui sen takia kiinnostavalta haasteelta ja luontevalta jatkolta vuonna 1995 julkaistulle kirjalleni *Nuori pääministeri* huolimatta siitä, että kirjojen luonne on erilainen. Nuori pääministeri on dokumentti Esko Ahosta ja hänen hallituksestaan. Tämä kirja on henkilökuvaa Viinasesta. Sen kaari ulottuu vuodesta 1944 vuoteen 2010.

Yhdenkään sodan jälkeisen hallituksen tielle ei ole kasautunut Suomessa niin paljon suuria vaikeuksia kuin Ahon–Viinasen hallituksen taipaleelle, mutta hallituksen voimakaksikko kesti infernaaliset paineet. Valtiontalous ajautui pari kertaa kuilun partaalle, mutta pahin vältettiin, ja Viinasella oli siinä keskeinen rooli. Hallitus pysyi pystyssä täydet neljä vuotta, kun pääministeri ja valtiovarainministeri keskittyivät tukemaan toisiaan hyvän hallitustavan mukaisesti. Jo yksistään noista syistä Viinanen on kirjan arvoinen henkilö.

Kun siihen lisätään Pohjolan värikkäät vuodet ja yli 60 vuotta elettyä elämää muissa kiinnostavissa tehtävissä sekä sosiaalisissa ympyröissä, tajuaa nopeasti, että kirjan kohde on poikkeuksellisen kiinnostava persoona. Melkein kaikki tietävät Iiron, mutta vain harvat tuntevat hänet kunnolla. Tämä kirja paikkaa sitä aukkoa.

Viinanen on antanut käyttööni päiväkirjansa, muistiinpanojaan ja muuta aineistoaan. Olemme lisäksi istuneet yhdessä päiväkausia ja käyneet läpi hänen elämänvaiheitaan ja työtään. Myös Viinasta lähellä olleet ihmiset ja monet muut hänet tunteneet ovat antaneet apuaan kirjaa varten. Minulla puolestani on omat arkistoni Viinasesta sekä kokemukseni ja näkemykseni hänestä poliitikko- ja ihmisenä.

Koska tämä kirja on Viinasen henkilökuvaa, on luonnollista, että sen riveiltä ja rivien välistä kuuluu Viinasen ääni. Hän on myös

saanut tarkistaa kirjan tietojen oikeellisuuden. Minulla kirjailijana on kuitenkin päävastuu kirjan sisällöstä, painotuksista, sanavalinnoista ja siitä, millainen kuva Viinasesta piirtyy näillä sivuilla. Kirja on siis tekijän laatima itsenäinen teos siinä mielessä kuin henkilökuvaa voi olla.

Kauko Sorjosen säätiö on tukenut kirjan syntyä myöntämällä stipendillä. Haluan kiittää säätiötä tuesta, joka teki minulle mahdolliseksi paneutua kuvaamaan täysipainoisesti Viinasen mielenkiintoista elämää ja ajatusmaailman kehitystä. Myös lukijat voivat nyt perehtyä tähänastista paremmin mieheen, jonka monet luulevat tuntevansa kohuotsikoiden, kovien puheiden ja mediamielikuvien perusteella. Rohkenen väittää, että todellisen Iiron elämäntarina yllättää heidät.

Espoon Haukilahdessa 15.2.2010

Risto Uimonen

EVÄITÄ ELÄMÄÄN
KOTOA JA YRITYKSESTÄ

Savosta mutkien kautta Riihimäelle

Neljä kiloa, 54 senttimetriä.

Nuo olivat Eila ja Pauli Viinasen esikoisen strategiset mitat. Poikavauva tulla tupsahti maailmaan Kuopiossa syyskuun 27. päivänä vuonna 1944. Kello oli kolme yöllä. Ulkona riehui myrsky, joka tyyntyi aamuun tultaessa ja vaihtui kirkkaaksi auringonpaisteeksi.

”Maailmaan tullessasi huusit täyttä kurkkua.” Noilla sanoilla vanhemmat kirjasivat ensivaikutelmansa vauvastaan muistikirjaan, jonka he omistivat esikoiselleen.

Äänenkäytön merkillepano jo tuolloin oli enteellistä, vaikka vanhemmat eivät tietenkään voineet aavistaa, että heidän pojastaan tulisi lähes koko Suomen tuntema henkilö 47 vuotta myöhemmin Esko Ahon hallituksen valtiovarainministerinä – ja nimenomaan äänenkäyttönsä takia. Suomi ei ollut tottunut niin suorasukaiseksi itseään ilmaisevaan ja totuutta julistavaan valtioneuvoston jäsenen kuin mitä Iiro Viinanen oli. Uusi valtiovarainministeri aiheutti suomalaisille henkisiä ja poliittisia shokkeja, kun hän ryhtyi pitämään koruttomia puheitaan ja antamaan synkkiä lausuntojaan Suomen talouden tilasta 1991.

Tunnelmat Suomessa olivat synkkiä myös syyskuussa 1944, vaikka sota oli loppumassa ja helpotuksen huokaus pyyhkäisi yli maan aseiden vaietessa itärintamalla. Suomen armeija lopetti sotatoimet 4.9.1944 sen jälkeen, kun eduskunta oli päättänyt hyväksyä 2.9.1944 Neuvostoliiton asettamat raskaat ennakkoehdot rauhanneuvotteluille. Niistä olennaisin oli siteiden katkaiseminen Saksaan ja lupaus saksalaisten sotajoukkojen karkottamisesta Suomesta. Vastämän jälkeen Neuvostoliitto hyväksyi suomalaisen aselepovaltuuskunnan tulon Moskovaan. Valtuuskunta ylitti itärajan 7.9.1944

Presidentti Risto Ryti oli eronnut 1.8.1944. Hänen seuraajakseen valittiin poikkeuslailla marsalkka Carl Gustav Mannerheim 4.8.1944. Myös hallitus vaihdettiin, jotta rauhanneuvottelut saataisiin käyntiin. Uudeksi pääministeriksi tuli Suomen Työnantajain Keskusliiton toimitusjohtaja Antti Hackzell, Suomen entinen

Suomi sai vuonna 1991 valtiovarainministeriksi suopuheisen poliitikon, jota ei juuri tunnettu Kokoomuksen ulkopuolella. Vuotta myöhemmin kaikki tiesivät, kuka oli Iiro Viinanen. Hänestä oli tullut maan haukutuin poliitikko.

Vuonna 1995 Viinanen oli lama-Suomen pelastaja, jonka uusi pääministeri Paavo Lipponen halusi hallituksensa talouspolitiikan takuumieheksi. Pian sen jälkeen suoraviivaisesta diplomi-insinööristä tuli mahtava taloudellisen vallan käyttäjä Pohjolan pääjohtajana.

Viime vuodet Viinasen elämää on sävyttänyt taistelu Parkinsonin tautia vastaan. Viinasen elämänarvot ovat muuttuneet eläkevuosina. Hänestä on tullut aikaisemmin edustamansa kovan kvartaalikapitalismin kriitikko.

Tämä kirja kertoo, miten toisen polven riihimäkeläinen yrittäjä nousi poliittisen ja taloudellisen vallan huipulle ja mitä sitten tapahtui. Kirja kurkistaa myös Iiro Viinasen imagon taakse sekä tuo julkisuuteen uutta tietoa Suomen politiikan ja talouselämän huipulta.

ISBN 978-952-312-090-7

9 789523 120907

99.1

Kannen kuva Sami Kulju

Kannen suunnittelu Leena Kilpi

www.minervakustannus.fi

minerva